

ARİŞ

Sayı/Issue: 27 / Aralık/December 2025

Değerlendirme: İki Dış Hakem / Evaluation: Two Outside Judges

Çift Taraflı Körleme / Double-Sided Blind Refereeing

Benzerlik Taraması Yapıldı/Similarity Scan Performed - intihal.net

Başvuru/Submitted: 28-03-2025

Kabul/ Accepted: 21-08-2025

Yayın/ Publication: 20-12-2025

Ardahan Yöresi Halı Yastıkları

Eren Yasubuga | 0000-0003-0927-9098 | erenyasubuga36@hotmail.com
Sanatta Yeterlik Öğrencisi | Dokuz Eylül Üniversitesi | Güzel Sanatlar Enstitüsü | Geleneksel Türk Sanatları Bölümü
İzmir | Türkiye
<https://ror.org/00dbd8b73>

Gonca Karavar | 0000-0002-7985-0256 | gonca.karavar@deu.edu.tr
Doç. Dr. | Dokuz Eylül Üniversitesi | Güzel Sanatlar Fakültesi | Geleneksel Türk Sanatları Bölümü
İzmir | Türkiye
<https://ror.org/00dbd8b73>

Atıf: Yasubuga, Eren / Karavar, Gonca (2025). "Ardahan Yöresi Halı Yastıkları", *Arış*, Aralık, Sayı:27, s. 1-22

Öz

Anadolu'nun kuzeydoğusunda yer alan Ardahan, tarihi derinliklere uzanan köklü geçmişiyle çeşitli kültürlerin etkileşim alanı olmuş, zengin bir el sanatları geleneğini günümüze kadar taşımayı başarmıştır. Bu kültürel mirasın önemli bir parçasını ise dokumacılık faaliyetleri oluşturmaktadır. Ardahan ve çevresi yüzyıllardır süregelen dokumacılığın yapıldığı önemli merkezlerden biri konumundadır. Bölgede, kuşaktan kuşağa aktarılan bilgi ve becerilerle üretimi sağlanan halı, kilim, heybe, çanta gibi çeşitli dokumalar sadece yaşamın bir parçası değil, aynı zamanda geleneksel kültürün somut bir yansımasıdır.

Ardahan yöresinin zengin dokumalarından birisi halı yastıklardır. Bu dokumaların eskiden yöre halkı tarafından hem geçim kaynağı olarak hem de kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapıldığı bilinmektedir. Canlı renkleri ve sağlam kaliteleri ile öne çıkan halı yastıklar, genellikle yer minderlerinde ve ahşap sedirlerde duvara asılı olarak kullanılmaktadır. Türk düğümü tekniği ile dokunan halı yastıklarda geçmişte kök boyalarla renklendirilen yün ipliklerin, günümüzde kimyasal boyalar ile renklendirildiği görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı; Ardahan yöresinde dokunmuş halı yastık örneklerinin teknik, renk, motif ve kompozisyon özelliklerinin tanıtılması, nitel ve nicel verileri saptanması, bölge dokumacılığı hakkında bilgi verilmesidir. Aynı zamanda kaynaklarda rastlanan diğer Anadolu bölgelerindeki halı yastık örnekleri ile benzerlikleri belirlenmeye çalışılmıştır. 2023-2024 yılları arasında bölgede alan araştırması yapılmış, araştırma sonucunda 18 adet halı yastık örneği bulunmuştur. Benzer özellikler gösteren 6 adet halı yastığı örneği konuya dâhil edilmemiştir. Yöre halkından, kaynak kişilerden ve halı dokumacılarından edinilen bilgilerin yanı sıra teknik ve sanatsal açıdan yapılan analiz doğrultusunda dokumaların motif, desen ve malzeme özellikleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Doğu Anadolu, Ardahan, Yastık, Halı, Dokuma.

Makale Bilgileri

Etik Beyanı

Bu çalışma Gonca Karavar danışmanlığında 09.10.2025 tarihinde tamamladığımız Ardahan Yöresi Halıları ve Sürdürülebilirliğine Yönelik Tasarım Çalışmaları başlıklı doktora (sanatta yeterlik) tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Yapay Zeka Beyanı

Çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zeka tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, tarafımca bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 28-05-2024/9 sayılı kararı ile etik kurul izni alınmıştır.

Etik Bildirim

arisdergisi@akmb.gov.tr

Lisans

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır.

Dizinleme Bilgileri

Dergi Asos İndeks, Trdizin, Academindex, AYK Dergi Dizini'nde taranmaktadır.

Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu çalışmada TÜBİTAK 1001 - Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı kapsamında, Ardahan Yöresi Kırkitli Dokumalarının Belirlenmesi ve Sürdürülebilirliğine Yönelik Çözüm Önerileri başlıklı Proje (Proje No:323K241) tarafından desteklenmektedir.

Ardahan Region Carpet Cushions

Eren Yasubuğa |0000-0003-0927-9098| erenyasubuğa36@hotmail.com
Art Proficiency Student | Dokuz Eylül University | Institute of Fine Arts | Department of Traditional Turkish Arts
İzmir | Türkiye
<https://ror.org/00dbd8b73>

Gonca Karavar |0000-0002-7985-0256| gonca.karavar@deu.edu.tr
Assoc. Prof. Dr. | Dokuz Eylül University | Faculty of Fine Arts | Department of Traditional Turkish Arts
İzmir | Türkiye
<https://ror.org/00dbd8b73>

Citation: Yasubuğa, Eren / Karavar, Gonca (2025). “Ardahan Region Carpet Cushions”,
Artış, December, Issue: 27, pp. 1-22

Abstract

Located in the northeastern part of Anatolia, Ardahan has been a site of interaction among various cultures throughout its deep-rooted history, and has succeeded in preserving a rich tradition of handicrafts to the present day. Among the significant components of this cultural heritage are weaving practices. Ardahan and its surrounding areas have long served as important centers for traditional weaving, which has been sustained over centuries. Various woven items such as carpets, kilims, saddlebags, and bags, produced with knowledge and skills transmitted from generation to generation, are not only elements of daily life but also tangible reflections of traditional culture.

One of the rich woven textiles of the Ardahan region is the carpet cushion. It is known that these textiles were traditionally produced by the local people both as a source of income and to meet their own needs. Standing out with their vibrant colors and durable quality, carpet cushions are generally used on floor cushions and hung on the walls of wooden sofas (sedirs). In carpet cushions woven using the Turkish knot technique, it is observed that while wool yarns were dyed with natural root dyes in the past, today they are dyed with chemical dyes.

The aim of this study is to introduce the technical, chromatic, motif, and compositional features of carpet cushion examples woven in the Ardahan region, to document both qualitative and quantitative data, and to provide insight into the region's weaving tradition. Additionally, the study attempts to identify similarities with other examples of carpet cushions found in different regions of Anatolia as referenced in existing literature. Field research was conducted in the region between 2023 and 2024, resulting in the identification of 18 carpet cushion samples. Six samples showing similar features were excluded from the study. In addition to the information gathered from local residents, informants, and weavers, motif, pattern, and material characteristics of the weavings were determined through both technical and artistic analyses.

Keywords: *Eastern Anatolia, Ardahan, Cushion, Carpet, Weaving.*

Article Information

<i>Ethical Statement</i>	This study is based on the master's/doctoral thesis by Gonca Karavar titled completed under the supervision of Design Studies on Ardahan Region Carpets and Their Sustainability on 09.10.2025.
<i>AI Disclosure</i>	No artificial intelligence-based tools or applications were used in the preparation of this study. All content has been produced by myself in accordance with scientific research methods and academic ethical principles.
<i>Ethics Committee Approval</i>	This study has been approved by the Scientific Research and Publication Ethics Committee of Dokuz Eylül University's Faculty of Social Sciences and Humanities, pursuant to its decision dated May 28, 2024, numbered 28-05-2024/9.
<i>Complaints</i>	arisdergisi@akmb.gov.tr
<i>License</i>	This article is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).
<i>Indexing Information</i>	The journal is indexed in Asos İndeks, Trdizin, Academindex and AYK Dergi Dizini.
<i>Declaration of contribution Rate</i>	The authors contributed equally to the work.
<i>Conflict of Interest</i>	There is no potential conflict of interest in this study.
<i>Acknowledgment and Support Declaration</i>	This study is supported by the TÜBİTAK 1001-Support Program for Scientific and Technological Research Projects, Documentation of Ardahan Region Flat-Woven Textiles and Solution Proposals for Their Sustainability Project (Project No: 323K241).

Giriş

Ardahan'ın siyasi tarihine yönelik yapılan araştırmalarda bölgenin stratejik konumundan ötürü hemen hemen her çağda birbirinden farklı topluluk ve medeniyetlerle ilişkili olduğu ve sürekli gelişim göstererek el değiştirdiği görülmektedir. Coğrafya ve iklim özellikleri bakımından Orta Asya steplerinin devamı olduğundan, Türk boylarının da farklı dönemlerde bu bölgede var oldukları çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir (Kılıç, 2019).

İl sınırlarının kuzey ve kuzeydoğusunda Gürcistan, doğusunda Ermenistan, güney ve güneydoğusunda önceden bağlı olduğu Kars ili, güneybatısında ise Erzurum ve Artvin illeri bulunmaktadır. Yüz ölçümü bakımından 5.035,51 km² alana sahip olan Ardahan iline bağlı beş ilçe bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla Çıldır, Hanak, Posof ve Göle ilçeleridir (Kaplanoglu, 2010).

Şekil 1: Ardahan İl Sınırları Gösteren Harita
(<https://www.ardahanvakfi.org/koyler/>), (10.03.2025)

Bir hayvancılık bölgesi olan Ardahan ilinde, bölge halkının ekonomisini tarım oluşturmaktadır. Bunun paralelinde gelişen dokumacılık ise yaşamın bir parçasını, aynı zamanda insanı kişiselleştiren bir sanat eğitimini oluşturmaktadır. Türk kültürünün en önemli yapı taşlarından biri olan dokumacılık bir yandan Türk sanatının geçmişle olan bağını ortaya koyarken öte yandan sonraki kuşaklara bu bilgilerin doğru aktarımını sağlamakta oldukça önemli rol oynamaktadır (Ölçer, 1988). Bu bağlamda İpek Yolu ticaretinde Anadolu'dan Orta Asya'ya açılan kapılardan birisi konumunda olan Ardahan ili, ilçeleri ve bunlara bağlı köyleri eskiden Doğu Anadolu'nun önemli dokuma merkezleri olarak tanınmaktaydı. Fakat günümüzde bu yörede dokumalar eskiye oranla azalmış olsa bile ilçe merkezlerine bağlı bazı köylerde halen dokumalarda kullanılan iplik üretimi devam etmektedir (Yasubuğa ve Kavcı, 2023). Bu nedenle kültürel mirasımız olan dokumacılığın yörede kuşaktan kuşağa aktarılmasını söylemek mümkündür. Yöredeki dokumalar kullanım alanlarına göre; yer yaygısı, sedir örtüsü, duvar halısı, kelle halısı, seccade, yastık ve heybe olarak sınıflandırılabilir. Genel olarak dokumaların aile büyüklerinden, çocuklara ve çocuklardan torunlara çeyiz yoluyla aktarımı sağlanmıştır (Elver ve Soysaldı, 2021).

Konu kapsamında Ardahan bölgesindeki dokumalar içerisinde önemli bir yeri olan halı yastıklar incelenmiştir. Halı yastıklar, insanların evlerinde özellikle ahşap divan ve sedirlerde sırtlarını dayamak için dokudukları dokumalardır. Dokumalarda hammadde olarak yün ve pamuk iplik kullanılmıştır. Halı yastıkların içleri ise pamuk, yün, kamış, saz veya kuru ot, yörede yetiştirilen kaz tüyü, vb. ile doldurulmuş, torba şeklinde dört köşe ve

uzun bir görünüme sahiptir. Yörede tespit edilen halı yastık örnekleri çoğunlukla geometrik motiflerden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra stilize edilmiş bitkisel motifli dokumaları da bulmak mümkündür. Halı yastıklar, yörede bulunan yer yaygıları ile motif ve desen özelliği bakımından benzerlik göstermektedir. 50 cm x 100 cm boyutlarında olan dokuma örneklerinde kullanılan hammadde geçmiş dönemlerde yün iken son dönemlerde pamuk ve sentetik ipliklerin de kullanıldığı görülmektedir. Dokuma örneklerinde kullanılan renklerin bazıları solmuş ve akmıştır. Fakat yörede yetiştiriciliği yapılan doğal koyun yününün kendi rengi olan kahverengi, siyah ve gri tonları mevcut yapısını halen korumaktadır (Parlak, 2003).

1. Yöntem

2023-2024 yılları arasında Ardahan il merkezi, ilçeleri ve bunlara bağlı köylerde alan araştırması yapılmıştır. İncelenen halı yastık örneklerinin tamamı yöre halkının evlerinde bulunmaktadır, aynı zamanda kilerlerde özenle saklandığı tespit edilmiştir. Bu dokumaların bazılarının renkleri solmuş, bazılarında çürüme meydana gelmiş olsa da çoğunluğu sağlam durumdadır. Bulunan örneklerin geneli Ardahan il merkezine bağlı, Binbaşak (Goguba) Köyü, Çıldır ilçesine bağlı Âşık Şenlik (Suhara) Köyü ve Gölbelen (Urta) Köyündedir.

Araştırma kapsamında tespit edilen 18 adet halı yastık örneğinden 12 adeti inceleme konusuna dâhil edilmiştir. Kalan 6 örnek teknik ve tasarım açısından benzer özellik gösterdiği için inceleme dışında tutulmuştur. Çalışmada her bir örnek bire bir gözlem yöntemiyle incelenerek analizleri yapılmıştır.

2. Bulgular

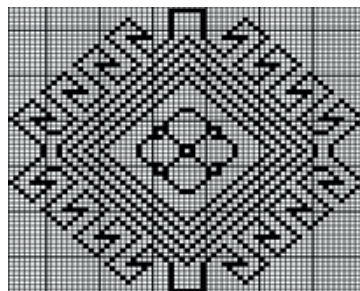
Ardahan yöresinde bulunan 12 adet halı yastık örneği renk, desen, motif, kompozisyon ve kullanılan malzeme açısından incelenmiştir. Dokuma örnekleri kompozisyon yapılarına göre 5 ana grupta toplanmış ve 10 halı yastık örneği bu gruba dâhil edilmiştir; iki adet halı yastık örneği ise tasarım yapılarına göre bu gruplandırmalara dâhil edilememiştir. Tespit edilen dokuma örneklerinin arka yüzlerinin genel olarak bez ayağı dokuma ya da çözgü yüzü dokuma tekniği ile yapıldığı, bazı örneklerde ise arka kısmının ince kumaşla kaplanmış olduğu görülmüştür. Genellikle Ardahan yöresi dokumalarıyla ilgili literatürdeki yazılı kaynaklarda yöreye ait motif bilgileri yer almazken alanda yapılan araştırma sırasında yastık dokumalarda görülen motiflere yönelik yöresel motif adlandırmaları hakkında yöre halkından bazı bilgilere ulaşılmış ve çalışmada bu bilgilere yer verilmiştir.

3. Alanda Tespit Edilen Dokuma Örnekleri

3.1. Birinci Grup

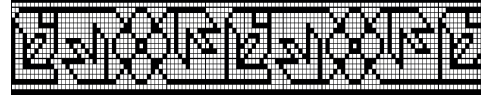
Fotoğraf 1.a: Yücel Altundaş'a ait halı yastık

Çizim 1.a: Göbek deseni çizimi

Fotoğraf 1.b: Halı yastık bordür detayı

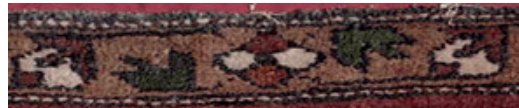

Çizim 1.b: Bordür deseni çizimi

Fotoğraf 1’de görülen yastık dokuma Ardahan ili, Çıldır ilçesine bağlı Gölbelen Köyü’nde ikamet eden Yücel Altundaş’a aittir. 1970’li yıllarda babaannesi tarafından annesine çeyiz olarak dokunan halı yastık aile yadigârı olarak kendisine kalmıştır. Türk düğümü ile dokunan bu örnek 50 cm x 90 cm boyutundadır. Dokuma sıklığı 20 x 20 düğüm/dm²’dir. Başlangıç ve bitiş kısımlarındaki kilim örgüsü 2,5 cm olan örneğin saçak boyu her iki başta da 4 cm’dir. Çözü, atkı ve düğümde kullanılan ipliğin malzemesi yündür. Geometrik motiflerin ağırlıklı kullanıldığı dokumanın zemininde bordo üzerine bej ve yeşil renklerle, üst üste yerleştirilmiş, literatür de bazı kaynaklarda “kirpi” (Kabalcı, 2022), bazı kaynaklarda ise Anadolu ve Orta Asya Türk kültüründe kahramanlık ve yiğitliğin sembolü olarak bilinen, dokumalarda ise koruma amacına yönelik işlenen “akrep” (Ergüder, 2009) olarak adlandırılan motiflerin oluşturduğu bir kompozisyon düzeni bulunmaktadır. Tek sıra olan bordür ise yeşil, kahverengi ve bordo renkleriyle, bağlantılı sıralamalarla düzenlenmiş çiçek, yaprak ve dal motifleri ile bezelidir. Dokumada kullanılan bordo, kahverengi, yeşil renkler solmuşken bej ve siyah renkler halen orijinalliğini korumaktadır. Yücel Altundaş ailesinden yadigâr olan bu dokumayı başka bir kumaşa sararak evinde sandık içerisinde özenle saklamaktadır.

Fotoğraf 2.a: Yücel Altundaş’a ait halı yastık

Fotoğraf 2.b: Yücel Altundaş’a ait halı yastık

Fotoğraf 2’de görülen dokuma Fotoğraf 1’de görülen dokumaya bakılarak yine 1970’li yıllarda Yücel Altundaş’ın babaannesi tarafından dokunmuştur. Türk düğümü kullanılarak yapılan dokuma 50 cm x 90 cm boyutlarındadır. Bu dokuma tasarım ve kompozisyon bakımından fotoğraf 1 ile aynıdır. Dokuma sıklığı 20 x 20 düğüm /dm² dir. Günümüzde diğer örnekte olduğu gibi sandık içerisinde kumaşa sarılı bir şekilde özenle saklanmaktadır.

Çevre İllerden 1. Grup Dokumalarına Benzer Örnekler

Fotoğraf 3: Iğdır yöresine ait halı yastık (Çetin ve Karta, 2017).

Fotoğraf 4: Malatya yöresine ait halı yastık (Kılıçarslan, 2017).

Fotoğraf 5: Kars yöresine ait halı yastık (Elver ve Soysaldı, 2021).

Fotoğraf 3’de görülen halı hastık dokuması Iğdır yöresine aittir. Zemin kompozisyonunda görülen motif özelliği bakımından fotoğraf 1 ve 2’de yer alan Ardahan yöresine ait halı yastık örnekleri ile benzer özellikler göstermektedir. Dokuma örneğinin zemininde, literatürde akrep olarak geçen iki adet motif yerleştirilmiş, etrafları sınır içerisine alınarak birimler birbirinden ayrılmıştır.

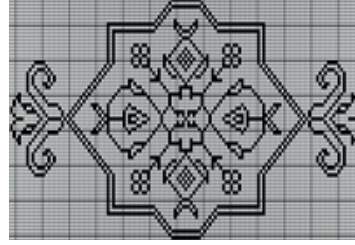
Fotoğraf 4’de görülen halı yastık dokuması Malatya yöresine aittir. Dokuma örneğinin zemini bordo rengin üzerine sarı tonlarla işlenen büyük bir madalyondan meydana gelmektedir. Madalyonun merkez kısmında bej rengin üzerine bordo renklerle işlenen, etrafı siyah ve bej renkler kullanılarak sınırlandırılan akrep motifiyle bezenmiştir. Zemin kompozisyonuna yerleştirilen akrep motifi fotoğraf 1 ve 2’de yer alan Ardahan yöresine ait halı yastık örneklerinin zemin düzenlemesinde de benzer şekilde kullanılmıştır.

Fotoğraf 5’de görülen halı yastık örneği Kars yöresine aittir. Fotoğraf 1 ve 2’de yer alan Ardahan yöresine ait halı yastık örneklerinin zemin kompozisyonunda yer alan akrep motifinin benzeri bu örnek dokumada da kullanıldığı anlaşılmaktadır. Dokuma örneğinin zemininde bordo renk hâkimken, kompozisyonun merkezinde beyaz renklerle işlenen akrep motifine yer verilmiştir. Zeminde boşta kalan kısımlar yine geometrik tarzda farklı renklerle işlenen motiflerle doldurulmuştur. Kars, Iğdır ve Ardahan yöresindeki halı kompozisyonlarının birbirine benzemesi, toplumların ortak geçmişi, dili ve yaşam biçimiyle yakından ilgilidir. Bu nedenle il sınırları birbirlerine yakın olan bölgelerin dokumalarındaki benzerliğin ortak geçmiş ve kültüre bağlı olduğunu söylemek mümkündür.

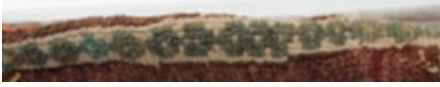
3.2. İkinci Grup

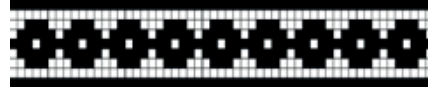
Fotoğraf 6.a: Perihan Durak’a ait halı yastık

Çizim 2.a: Göbek deseni çizimi

Fotoğraf 6.b: Halı yastık bordür detayı

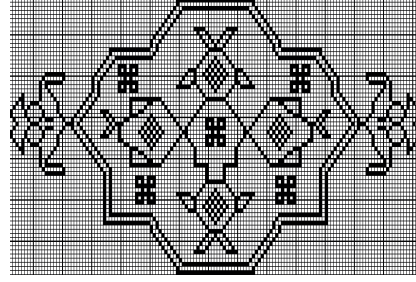
Çizim 2.b: Bordür deseni çizimi

Fotoğraf 6’da görülen yastık dokuma Ardahan il merkezinde ikamet eden Perihan Durak’a aittir. Bu dokuma 1965’li yıllarda Perihan Durak’ın annesi tarafından kendisine çeyiz olarak dokunmuştur. Türk düğümü tekniği kullanılarak yapılan örnek halı yastık 49 cm x 94 cm boyutundadır. Dokuma sıklığı 20 x 25 düğüm /dm² olan örneğin başlangıçtaki saçak boyu 2.5 cm bitiş kısmında ise 1 cm’dir. Çözü, atkı ve düğümde kullanılan ipliğin malzemesi yündür. Geometrik ve stilize çiçek motiflerinden meydana gelen halı yastığın kompozisyonuna bakıldığında zemininde kahverengi tonların hâkim olduğu, yörede “çiçekli göl” olarak bilinen büyük bir göbek/madalyon dikkati çekmektedir. Madalyonun her iki ucuunda sarı renklerle işlenen stilize çiçek motifleri yer almaktadır. İç kısımları ise kahverengi, pembe, yeşil, bej gibi farklı renkler kullanılarak, yine stilize edilmiş çiçek motifleriyle bezenmiştir. Ayrıca madalyonun başlangıç ve bitiş kısımlarında sağ ve sol köşelerindeki boşluklarda krem renklerde işlenen basamaklı küçük kareler kullanılarak, sınır oluşturduğu görülmektedir. Tek sıra olan bordüre gelindiğinde, yeşil tonlarıyla işlenen üst üste ve yan yana sıralanan, literatürde; Orta Asya’da özellikle çadır kültüründe çadırın iç kısımlarında yer aldığı bilinen kerege¹ gözlerinden ilham alınarak ortaya çıktığı düşünülen “göz” desenlerinden meydana gelmektedir (Cabar ve Can, 2023). Dokumada kullanılan kahverengi, yeşil ve pembe renkler solmuşken, krem ve sarı renkler halen orijinalliğini korumaktadır. Günümüzde duvara asılı olarak halen kullanılmaktadır.

¹ Kerege: Çadırların iç kısımlarını veya duvarlarını oluşturan ağaç kafes, ev, yapı duvarı.

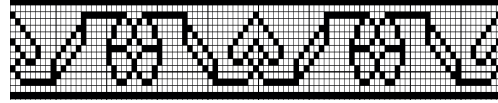
Fotoğraf 7.a: Perihan Durak’a ait halı yastık

Çizim 3.a: Göbek deseni çizimi

Fotoğraf 7.b: Halı yastık bordür detayı

Çizim 3.b: Bordür deseni çizimi

Fotoğraf 7’de görülen dokuma Fotoğraf 6’de görülen dokumaya bakılarak yine Perihan Durak’ın annesi tarafından 1965’li yıllarda dokunmuştur. 46 cm x 85 cm ebatlarında olan dokumada Türk düğümü tekniği kullanılmıştır. Fotoğraf 6’da görülen “çiçekli göl” adı verilen göbek motifi aynı şekilde bu halı yastıkta da kullanılmış, içlerinde ise bitkisel motiflere yer verilmiştir. Tek sıra bordür ise beji bordo, pembe, yeşil gibi farklı renklerle stilize edilmiş, bağlantılı sıralamalarla düzenlenmiş çiçekli dallı su yolu motifi ile bezelidir. Bu örnekte diğer örnekte olduğu gibi duvara asılı olarak halen kullanılmaktadır.

Çevre İllerden 2. Grup Dokumalarına Benzer Örnekler

Fotoğraf 8: Sivas yöresine ait halı yastık (Er, 2019).

Fotoğraf 9: Burdur yöresine ait halı yastık (Gülner, 2017).

Fotoğraf 10: Malatya yöresine ait halı yastık (Aral, 2013).

Fotoğraf 11: Malatya yöresine halı yastık (Kılıçarslan, 2017).

Fotoğraf 8’de görülen halı yastık örneği Sivas yöresine aittir. Zemin kompozisyonuna bakıldığında, büyük bir madalyon yerleştirilerek, madalyonun alt ve üst kısımlarında basamaklı küçük kareler kullanılmış ve madalyon sınır içerisine alınmıştır. Bu bakımdan fotoğraf 6’da yer alan Ardahan yöresine ait halı yastık örneğinde yer alan zemin düzenlemesi ile benzerlik göstermektedir.

Fotoğraf 9’da görülen halı yastık örneği Burdur yöresine aittir. Kompozisyon şemasının mevcut görüntüsü incelendiğinde, fotoğraf 7’de yer alan Ardahan yöresine ait halı yastık örneğinde kullanılan bordür düzenlemesinin benzeri görülmektedir. Tek sıra bordürden meydana gelen örneğin bordürü, lacivert zemin üzerine bordo, bej ve sarı renklerle stilize edilmiş, bağlantılı sıralamalarla düzenlenmiş çiçekli dallı suyolu motifi ile bezelidir.

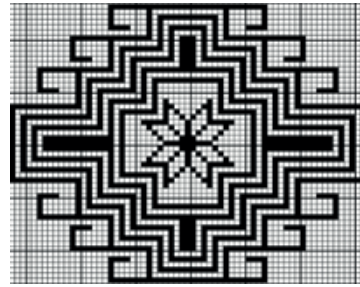
Fotoğraf 10’da görülen halı yastık örneği Malatya yöresine aittir. Kompozisyon şeması incelendiğinde, fotoğraf 7’de görülen Ardahan yöresine ait halı yastık örneğinde kullanılan bordür düzenlemesinin benzeri görülmektedir. Tek sıra bordürden oluşan örneğin bordürü, beyaz zemin üzerine bordo, yeşil, sarı ve kahverengi renklerle işlenen bağlantılı sıralamalarla düzenlenmiş çiçekli dallı suyolu motifi ile bezelidir. Stilize edilmiş çiçekli dallı suyolu motifi dikey ekseninde sağ ve sol köşelerde bağlantılı olarak sıralanırken, yatay ekseninde sade şekilde yan yana kullanılmıştır.

Fotoğraf 11’de görülen halı yastık örneği yine Malatya yöresine aittir. Kompozisyon şeması incelendiği zaman, fotoğraf 7’de yer alan Ardahan yöresine ait halı yastık örneğinde kullanılan bordür düzenlemesinin benzeri burada da karşımıza çıkmaktadır. Tek sıra bordürden meydana gelen örnek dokumanın bordürü, lacivert zemin rengi üzerine bordo ve sarı tonlarla işlenen, stilize edilmiş çiçekli dallı suyolu motiflerinin bağlantılı şekilde sıralanmasından meydana geldiği görülmektedir.

3.3. Üçüncü Grup

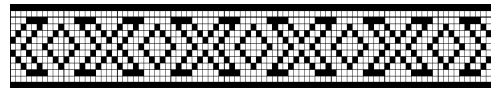
Fotoğraf 12.a: Kiraz Akbulut’a ait halı yastık

Çizim 4.a: Göbek deseni çizimi

Fotoğraf 12.b: Halı yastık bordür detayı

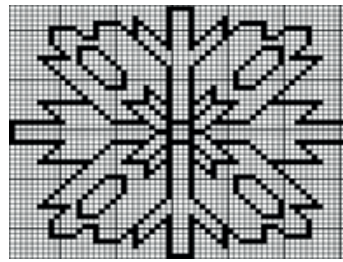
Çizim 4.b: Bordür deseni çizimi

Fotoğraf 12’de görülen yastık dokuma Ardahan merkeze bağlı Binbaşak Köyü’nde ikamet eden Kiraz Akbulut’a aittir. Türk düğümü tekniği ile yapılan dokuma 54 cm x 87 cm boyutundadır. Çözüğü, atkı ve düğüm ipliği yün olan örneğin dokuma sıklığı 24 x 30 düğüm/dm²’ dir. Dokuma zemininde alternatifli yeşil ve turuncu renklerle işlenen çiçek motifi yer

alırken etrafı yeşil, turuncu, kahverengi ve bej renklerle bezenerek stilize edilmiş, literatürde; dokumacıların koruyucu tılsımı, yeniden doğuş, bolluk, bereket ve suyu sembolize eden “ejderha” olarak isimlendirilen desenle çevrelendiği görülmektedir (Ergüder, 2009). Gülsen Cabar ve Mine Can’ın “Ardahan ili Çıldır İlçesi Halı Motifleri Üzerine Bir Araştırma” isimli yayınında stilize edilmiş bu motiften etrafı “çenge” motifleriyle çevrelenmiş, sekizgen formlu “bereket” motifi olarak bahsetmektedir (Cabar ve Can, 2023). Yine dokuma zeminin köşe kısımları kahverengi, bej, sarı, yeşil ve turuncu renklerle birbirlerine paralel bir şekilde işlenen şeritlerle sınırlandırılmıştır. Tek sıra olan bordür ise kahverengi zemin rengi üzerine bordo, bej ve yeşil renklerle işlenerek, su yolu motiflerden oluşan bir düzenlemeden meydana gelmektedir. Dokumada kullanılan, kahverengi, bordo, bej, yeşil renkler yün iken turuncu renk sentetik ipliklidir.

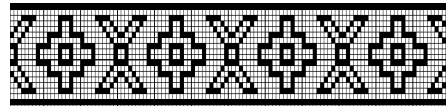
Fotoğraf 13.a: Gürsel Akbulut’a ait halı yastık

Çizim 5.a: Göbek deseni çizimi

Fotoğraf 13.b: Halı yastık bordür detayı

Çizim 5.b: Bordür deseni çizimi

Fotoğraf 13’da görülen dokuma Binbaşak Köyü’nde ikamet eden Gürsel Akbulut’a aittir. 21 x 23 düğüm/ dm² dokuma sıklığına sahip halı yastık Türk düğümü tekniği ile yapılmıştır. 69 cm x 86 cm boyutundadır. Çözü, atkı ve düğüm ipliği yün olan örneğin zemini, bordo rengin üzerine alternatifli mavi, gri, sarı ve bordo renklerle işlenmiş, stilize çiçek motifinden oluşan bir madalyondan meydana gelmektedir. Stilize çiçek motiflerinin arasında, yine stilize edilmiş yaprak motifleri yer almaktadır. Dokuma örneğinin zemini bej ve bordo renklerle kullanılarak yapılan su yolu motifi ile zemin sınırlandırılmıştır. Tek sıra olan bordürün mevcut görüntüsü incelendiğinde ise fotoğraf 12’de yer alan halıda görülen bordür düzenlemesinin bir benzeri olduğu anlaşılmaktadır. Günümüzde tespit edildiği evde özenle halen saklanmaktadır.

Çevre İllerden 3. Grup Dokumalarına Benzer Örnek

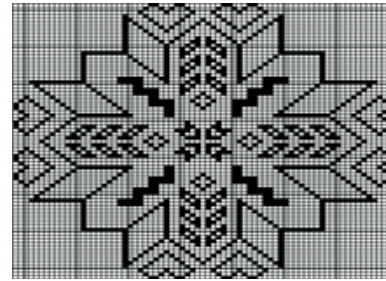
Fotoğraf 14: Burdur yöresine ait heybe (Gülner, 2017).

Fotoğraf 14’de görülen heybe dokuma Burdur yöresine aittir. Kompozisyon şeması incelendiği zaman, fotoğraf 12 ve 13’de yer alan Ardahan yöresine ait halı yastık dokumalarının bordür düzenlemesinin benzeri karşımıza çıkmaktadır. Diğer örneklerde olduğu gibi bu dokuma örneğinin bordürü de sarı tonların hâkim olduğu zemin üzerine siyah, bordo, mavi ve turuncu renklerde işlenen su yolu motiflerinden meydana gelmektedir.

3.4. Dördüncü Grup

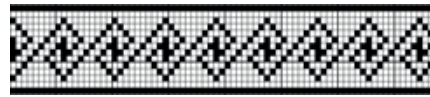
Fotoğraf 15.a: Şamil Güngör’e ait halı yastık

Çizim 6.a: Göbek deseni çizimi

Fotoğraf 15.b: Halı yastık bordür detayı

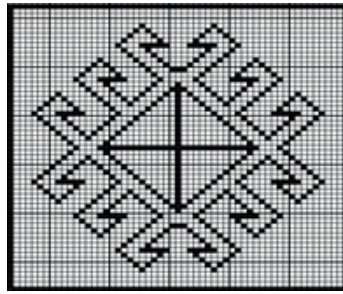
Çizim 6.b: Bordür deseni çizimi

Fotoğraf 15’de görülen halı yastık dokuma Ardahan merkeze bağlı Binbaşak Köyü’nde ikamet eden Şamil Güngör’e aittir. Bu dokuma 1960’lı yıllarda dokunarak çeyiz yoluyla günümüze kadar ulaşmıştır. Türk düğümü tekniği ile yapılan örnek 45 cm x 70 cm boyutlarındadır. Dokuma sıklığı 21 x 24 düğüm / dm²’ dir. Çözü, atkı ve düğümde kullanılan ipliğin malzemesi yündür. Geometrik motifli bu örnek kompozisyonun zemini, bej zemin rengi üzerine bordo renklerin hâkim olduğu, yörede halk arasında “çiçekli göl” olarak isimlendirilen, iki adet stilize edilmiş çiçek motifleri ile bezeli olduğu görülmektedir. Ayrıca aralarında ise yine stilize yaprak motiflerine yer verilmiştir. İç kısımları alternatifli olarak yeşil, mavi, turuncu ve sarı renklerle işlenen figürlerle doldurulmuştur. Zemin kompozisyonu mavi renkler kullanılarak işlenen su yolu motifi ile zemin sınırlandırılmıştır. Tek sıra halinde olan bordürde sırasıyla en dıştan mavi, içten turuncu renklerle işlenen literatürde; “kurt izi,

kurtağzı, canavar ayağı” (Azizi ve Karavar, 2022) ya da “kanca” (Kabalıcı, 2022) şeklinde isimlendirilen motiflerle bezendiği görülmektedir. Dokumada kullanılan turuncu, mavi, bordo, yeşil renkler solmuşken bej ve krem renkler orijinallliğini korumaktadır. Günümüzde kumaşa sarılı bir şekilde sandıkta özenle saklanmaktadır.

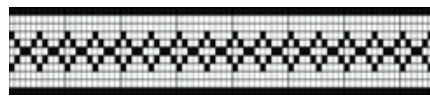
Fotoğraf 16.a: Perihan Durak’a ait halı yastık

Çizim 7.a: Göbek deseni çizimi

Fotoğraf 16.b: Halı yastık bordür detayı

Çizim 7.b: Bordür deseni çizimi

Fotoğraf 16’de görülen halı yastık dokuması Ardahan merkezde ikamet eden Perihan Durak’a aittir. Bu halı yastık dokuma da Fotoğraf 6 ve 7’de olduğu gibi 1965’li yıllarda Perihan Durak’ın annesi tarafından kendisine çeyiz olarak dokunarak günümüze kadar ulaşmıştır. Çözü, atkı ve düğüm ipliği yün olan örnek 68 cm x 91 cm boyutlarındadır. Türk düğümü tekniği ile yapılan örneğin dokuma sıklığı 28 x 34 düğüm / dm²’ dir. Dokuma zemini 4/1 esaslı tasarlanarak, yörede “çengelli göl-kancalı göl” olarak isimlendirilen iki adet sekizgen şekilli motifin yerleştirilmesiyle meydana gelmektedir (Elver ve Soysaldı, 2021). Bu motiflerin etrafı sınırlandırılarak birimler birbirinden ayrılmış, içleri ise insanı dış etkenlerden ve kötü gözden korumayı sembolize ettiği düşünülen “muska” olarak isimlendirilen motifle bezenmiştir. Mine Erbek ise muska isimlendirmesinden ziyade bu motifi gece ile gündüz, kadın ile erkek, cennet ve cehennem, güzel ve çirkin, iyi ve kötü, siyah ve beyaz gibi zıt kavramları betimleyen “Ying-Yang, Aşk ve Birleşim” olarak isimlendirmiştir (Erbek, 2002). Tek sıra olan bordüre bakıldığı zaman bordürün “göz” motiflerinin art arda dizilimiyle oluştuğu görülmektedir. Bu dokuma zemin kompozisyonu düzenlemesi bakımından Fotoğraf 15 ile benzer özelliklere sahip diyebiliriz.

Çevre İllerden 4. Grup Dokumalarına Benzer Örnekler

Fotoğraf 17: Burdur yöresine ait halı yastık (Gülner, 2017).

Fotoğraf 18: Ağrı yöresine ait halı yastık (Yarmacı, 2010).

Fotoğraf 19: Adıyaman yöresine ait halı yastık (Yıldırım ve Gürcüm, 2020).

Fotoğraf 17’de görülen halı yastık örneği Burdur yöresine aittir. Dokuma örneğinin genel görüntüsü incelendiği zaman, fotoğraf 15’de yer alan Ardahan yöresine ait halı yastık örneği ile zemin kompozisyonu düzenlemesi bakımından benzerlik göstermektedir. Halı yastık örneğinin zemini stilize edilmiş çiçek motifi olarak adlandırılan iki adet madalyon birimden oluşmaktadır. Bordo zemin rengi üzerine işlenen motifin iç kısmı yıldız motifine benzer motifle bezenmiş, aralarda ise yine stilize yaprak motifleriyle doldurulmuştur. Diğer örnekte de görüldüğü gibi zemin kompozisyonu su yolu motifleriyle sınırlandırılarak çevrelenmiştir.

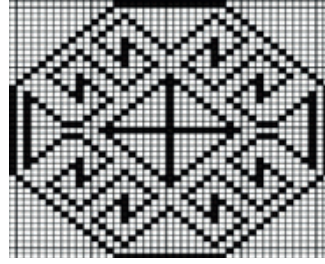
Fotoğraf 18’de görülen halı yastık örneği Ağrı yöresine aittir. Bir önceki örnekte olduğu gibi zemin kompozisyonu düzenlemesi bakımından fotoğraf 15’de yer alan Ardahan yöresine ait halı yastık dokuması ile benzerlik göstermektedir. Dokuma örneğinin zemini stilize çiçek motiflerinden oluşan iki adet birbiri ile aynı madalyon birimden meydana gelmektedir. Kahverengi zemin rengi üzerine yerleştirilen madalyon birimler sarı tonlarda işlenmiş, ara boşluklarda yıldız motifleri kullanılarak madalyon birimler sınırlandırılmıştır.

Fotoğraf 19’da yer alan halı yastık örneği Adıyaman yöresine aittir. Zemin kompozisyonunda kullanılan motif özelliği bakımından fotoğraf 16’da yer alan Ardahan yöresine ait halı yastık örneği ile benzer özellikler göstermektedir. Her iki örneğinde zemin kompozisyonu literatürde kancalı göl, çengeli göl, akrep gibi isimlendirilen motifin yerleştirilmesiyle meydana gelmektedir. İç kısımları ise diğer örnekte de görüldüğü üzere muska ya da aşk ve birleşim, iyi-kötü gibi zıt kavramları niteleyen motifle bezendiği görülmektedir.

3.5. Beşinci Grup

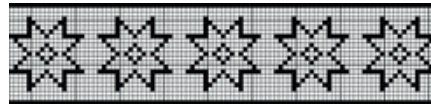
Fotoğraf 20.a: Hasan Ali Gündoğdu'ya ait halı yastık

Çizim 8.a: Göbek deseni çizimi

Fotoğraf 20.b: Halı yastık bordür detayı

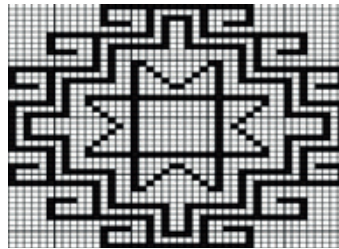

Çizim 8.b: Bordür deseni çizimi

Fotoğraf 20'de görülen halı yastık Ardahan ili Çıldır ilçesi Âşık Şenlik Köyü'nde ikamet eden Hasan Ali Gündoğdu'ya aittir. Tahminen 1980'li yıllarda dokunduğu bilgisi alınan örnek halı yastık 49 cm x 90 cm boyutlarındadır. Dokuma sıklığı 30 x 30 düğüm/dm²' dir. Türk düğümü tekniği kullanılmıştır. Çözüğü, atkı ve düğüm ipliği yündür. Dokumanın zemini örnek 16'da da görülen yörede ve literatürde; “çengelli göl-kancalı göl” olarak adlandırılan sekizgen şema içerisinde, dokuma yönüne doğru sırasıyla bordo zemin üzerine kahverengi, açık kahve zemin üzerine turuncu ve tekrardan bordo zemin üzerine kahverengi renklerle işlenen üç adet göbek motifinden meydana gelmektedir. Dokumanın iç kısımlarındaki boşluklarda zıt kavramları niteleyen “ying-yang, aşk ve birleşim, muska” gibi isimlendirilen motifle doldurulmuştur. Ayrıca sekizgen şema içerisine alınan göbek motifleri sınırlandırılarak, birimler birbirinden ayrılmıştır. Bu motiflerinin alt kısımları yine farklı renklerle bezenmiş kaynaklarda “göz” olarak adlandırılan motiflerinden meydana gelmektedir. Tek sıra bordür ise stilize edilmiş kahverengi zemin rengi üzerine bej, turuncu, açık kahve ve bordo renklerle işlenen “yıldız” motiflerinden oluşmaktadır. Günümüze kadar sağlam bir şekilde ulaşan halı yastığı örneği halen özenli bir şekilde saklanmaktadır

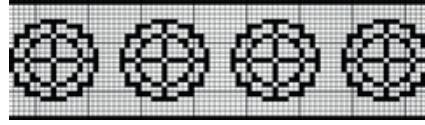
Fotoğraf 21.a: Perihan Durak'a ait halı yastık

Çizim 9.a: Göbek deseni çizimi

Fotoğraf 21.b: Halı yastık bordür detayı

Çizim 9.b: Bordür deseni çizimi

Fotoğraf 21’de görülen yastık dokuma Ardahan merkezde ikamet eden Perihan Durak’a aittir. 65 cm x 105 cm boyutlarındaki örnek 1965’li yıllarda annesi tarafından dokunmuştur. Dokuma sıklığı 30 x 36 düğüm / dm²’ dir. Çözüğü, atkı ve düğüm ipliği yün malzemeden oluşmaktadır. Türk düğümü tekniği ile yapılmış dokuma örneğinin zeminine, kahverengi zemin rengi üzerine açık kahve ve bej renklerle işlenen, üç adet stilize edilmiş “ejderha” motifi yerleştirilmiş, içleri “yıldız” motifleriyle bezenmiştir. Ayrıca dokuma zemininin köşeleri bej renklerle işlenen su yolu motifleriyle çerçeve içerisine alınıp, sınırlandırılmıştır. Tek sıra bordürden meydana gelen örneğin bordürü ise stilize edilmiş geometrik formlarla işlenen çiçek motiflerinin arda arda sırlanmasından meydana gelmektedir. Günümüze kadar sağlam bir şekilde ulaşan örneğin renklerinde solmalar meydana gelmiştir. Günümüzde duvara asılı olarak halen kullanılmaktadır. Kompozisyon özellikleri bakımından fotoğraf 20’de görülen halı yastık örneği ile benzerlik göstermektedir.

Çevre İllerden 5. Grup Dokumalarına Benzer Örnekler

Fotoğraf 22: Burdur yöresine ait halı yastık (Gülnar, 2017).

Fotoğraf 23: Iğdır yöresine ait halı yastık (Çetin ve Karta, 2017).

Fotoğraf 24: Adıyaman yöresine ait (Yıldırım ve Gürcüm, 2020).

Fotoğraf 25: Burdur yöresine ait halı yastık halı yastık (Gülnar, 2017).

Fotoğraf 26: Ağrı yöresine ait halı yastık (Çetin, 2010).

Fotoğraf 22’de görülen halı yastık örneği Burdur yöresine aittir. Dokuma örneğinin genel görüntüsü incelendiği zaman, tasarım ve kompozisyon düzenlemesi bakımından fotoğraf 20’de yer alan Ardahan yöresine ait halı yastık örneği ile benzer özellikler gösterdiği anlaşılmaktadır. Her iki örneğin zemin kompozisyonu, üç adet göbek motifinden meydana gelmektedir. Fakat Ardahan yöresine ait dokuma örneğindeki göbek motiflerinin iç kısmı ying-yang motifleri ile bezenmişken, Burdur yöresine ait örnekte göbek motiflerinin iç kısımları stilize edilmiş geometrik motiflerle doldurulmuştur. Bordür düzenlemesi bakımından da benzerlik gösteren Burdur yöresine ait dokumanın bordürü, tek sıra halinde bej zemin rengi üzerine turuncu, bordo, açık mavi ve pembe renkler kullanılarak işlenen stilize edilmiş çiçek motiflerinin sıralanmasından oluşmaktadır. Aynı zamanda Ardahan yöresine ait dokuma örneğinde olduğu gibi bordür ve zemin arasına ince renkli şeritler çekilerek birimlerin birbirinden ayrıldığı da görülmektedir.

Fotoğraf 23’de görülen halı yastık örneği Iğdır yöresine aittir. Dokuma örneğinin bordür düzenlemesi, siyah zemin rengi üzerine bej, bordo, turuncu, yeşil renklerle işlenen yıldız görünümlü geometrik motiflerin yan yana sıralanmasından meydana gelmektedir. Bu açıdan değerlendirildiği zaman, fotoğraf 20’de yer alan Ardahan yöresine ait halı yastık örneği ile benzerlik göstermektedir.

Fotoğraf 24’de görülen halı yastık örneği Adıyaman yöresine aittir. Halı yastık örneğinin genel görüntüsü incelendiğinde, fotoğraf 21’de yer alan Ardahan yöresine ait dokuma örneği ile zemin kompozisyonunda kullanılan motif özelliği bakımından benzerlik göstermektedir. Her iki örneğin zemin düzenlemesinde literatürde, ejderha olarak isimlendirilen üç adet göbek motifi yerleştirilmiştir. Fakat Burdur yöresine ait örnekte yer alan göbek motiflerinin etrafı kancalı olarak işlenen hatlarla çevrelenerek sınırlandırılmışken, Ardahan yöresine ait dokuma örneğindeki motiflerde böyle bir düzenleme yer almamaktadır.

Fotoğraf 25’de yer alan örnek yine Burdur yöresine aittir. Kompozisyon şeması incelendiği zaman, zemin düzenlemesinde kullanılan motif özelliği bakımından fotoğraf 20’de görülen Ardahan yöresine ait halı yastık örneği ile benzer özellikler göstermektedir. Örneğin zemini bordo renklerin hâkim olduğu, farklı renklerle işlenen üç adet göbek motifinin üst üste sıralanmasından oluşmaktadır. Sekizgen biçimindeki göbek motiflerinin etrafı çerçeve içine alınarak, içleri ejderha motifleriyle doldurulmuştur. Aynı zamanda Ardahan yöresine ait örnekte de olduğu gibi su yolu motifleri kullanılarak zemin kompozisyonu sınırlandırılmıştır.

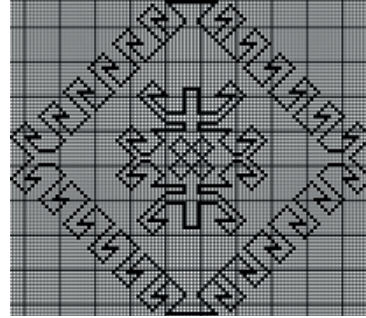
Fotoğraf 26’da görülen örnek Ağrı yöresine aittir. Dokuma örneğinin genel görüntüsü incelendiği zaman zeminde, bordo zemin rengi üzerine işlenen iki adet ejderha motifleri yer alırken, zeminin tam merkezinde bir adet yıldız motifleri kullanılmıştır. Aynı zamanda ejderha motiflerinin iç kısımları da yıldız motifleriyle bezenmiştir. Zeminde boş kalan alanlarda, alt ve kısımlarda yine yıldız motifleri kullanılarak denge sağlanmaya çalışılmıştır. Bu nedenle

diğer örneklerde olduğu gibi bu örnek halı yastığında zemin kompozisyonunda kullanılan motif özelliği bakımından fotoğraf 20’de yer alan Ardahan yöresine ait halı yastık örneği ile benzer özelliklere sahip olduğunu söyleyebiliriz.

4. Gruplandırmalara Dâhil Edilmeyen Örnekler

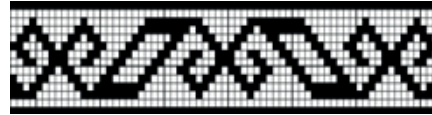
Fotoğraf 27.a: Yücel Altundaş’a ait halı yastık

Çizim 10.a: Göbek deseni çizimi

Fotoğraf 27.b: Halı yastık bordür detayı

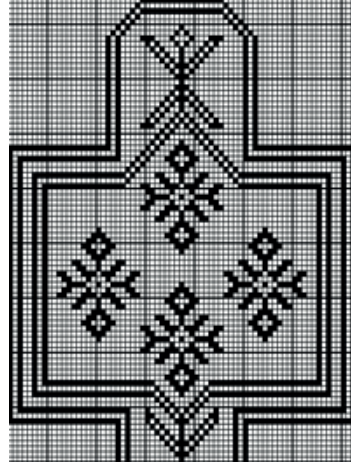

Çizim 10.b: Bordür deseni çizimi

Fotoğraf 27’de görülen yastık dokuma Ardahan ili Çıldır ilçesine bağlı Gölbelen Köyü’nde oturmakta olan Yücel Altundaş’a aittir. 1960’lı yıllarda babaannesi tarafından annesine çeyiz olarak dokunmuş ve aile yadigârı olarak kendisine kalmıştır. Çözüğü, atkı ve düğüm ipliği yün olan halı yastığın boyutu 45 cm x 75 cm’dir. Dokuma sıklığı 20 x 25 düğüm / dm² dir. Türk düğümü tekniği kullanılan dokumanın başlangıç ve bitiş kısımlarındaki saçak boyu 1,5 cm’dir. Dokuma zemininde, bordo zemin rengi üzerine bej renk kullanılarak işlenen yine yöre halkı tarafından “kancalı göl” olarak isimlendirilen motif kullanılmış, iç kısımları ise açık kahve tonlarıyla “kurtağzı, kurt izi, canavar ayağı” adı verilen motiflerle bezenmiştir. Zeminde aynı zamanda üç farklı köşede açık kahve renkte “yıldız” motifleri de işlenmiştir. Tek sıra bordürden meydana gelen halı yastığın bordürü bakıldığında, açık kahve zemin üzerine koyu kahverengi renklerle işlenen “bereket” motifleri ile bezenerek sınırlandırıldığı görülmektedir. Dokumada kullanılan bordo ve kahverengi renklerin solmuşken, bej rengi halen orijinallliğini korumaktadır. Yücel Altundaş ailesinden yadigâr olan bu dokumayı başka bir kumaşa sararak evinde sandık içerisinde özenle saklamaktadır.

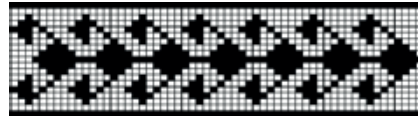
Fotoğraf 28.a: Mahir Aydemir'e ait halı yastık

Çizim 11.a: Göbek deseni çizimi

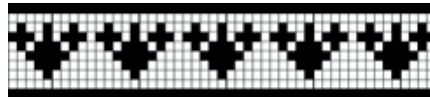
Fotoğraf 28.b: Halı yastık bordür detayı

Çizim 11.b: Bordür deseni çizimi

Fotoğraf 28.c: Halı yastık bordür detayı

Çizim 11.c: Bordür deseni çizimi

Fotoğraf 28'de görülen yastık dokuma Kars merkezde ikamet eden Mahir Aydemir'e aittir. Kendisi halı yastık örneğini Ardahan iline bağlı Hanak ilçesinden satın alma yoluyla temin etmiştir. 61 cm x 87 cm boyutlarındaki örnekte Türk düğümü tekniği kullanılmıştır. 1960'lı yıllarda dokunduğu tahmin edilen halı yastığın dokuma sıklığı 24 x 30 düğüm/ dm² dir. Çözü, atkı ve düğüm ipliği yün malzemeden oluşmaktadır. Dokuma zemini kompozisyon açısından incelendiğinde Ardahan bölgesinde bulunan seccadelerden örnek alınarak yapıldığı ön görülmektedir. Genellikle seccade mihraplarında görülen ve yön belirten madalyon, bu halı yastık örneğinin zemininde kullanılmıştır. Bordo zemin üzerine yerleştirilen madalyon 4/1 esaslı olarak tasarlanmıştır. Madalyonun içerisinde kırmızı renklerin hâkim olduğu iki adet geometrik birim yer almaktadır. Bu birimlerin iç kısımlarında ise toplamda dört adet stilize edilmiş siyah ve bej renklerle işlenen geometrik motifler kullanılmıştır. Tek sıra olan bordür incelendiğinde, turuncu zemin rengi üzerine siyah ve bej renklerle işlenen bereket motiflerinin üst üste ve yan yana sıralanmasıyla oluştuğu görülmektedir. Günümüze kadar gelen ancak renklerinde solmalar oluşarak ulaşan dokuma bulunduğu evde özenle saklanmaktadır.

Çevre İllerden Gruplandırmaya Dahil Edilmeyen Dokumaya Benzer Bir Örnek

Fotoğraf 29: Kars yöresine ait halı yastık (Elver ve Soysaldı, 2021).

Fotoğraf 29’da görülen halı yastık örneği Kars yöresine aittir. Dokuma örneği incelendiği zaman, zemini kaplayacak şekilde yerleştirilen sekizgen formunda iri bir göbek motifi dikkati çekmektedir. Göbek motifinin en içte kalan kısmı stilize edilmiş çiçek motifiyle bezenmiş, etrafı ise kancalarla çevrilerek sınırlandırılmıştır. Bu nedenle zemin kompozisyonunda yer alan motif özelliği bakımından, fotoğraf 27’de görülen Ardahan yöresine ait halı yastık örneği ile benzerlik göstermektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Anadolu’da kültürel ve tarihi değerlerimiz açısından önemli bir konumda olan Ardahan ve çevresi hem tarihi açıdan hem de sahip olduğu kültürel miras açısından büyük önem taşımaktadır. Tarih boyunca dokumacılığın yapıldığı bölgede, yapılan alan araştırması sürecinde günümüzde dokuma yapılan herhangi bir kurum, kuruluş ya da ev bulunamamıştır. Geçmiş dönemlerde yöre halkının hem gelir kaynağı hem de günlük kullanım eşyası olarak yakın zamana kadar üretimi devam etmiş olan halı yastık dokumaları yörede dokuma yapan genç nüfusun azalması, fabrikasyon ürünlere yönelme, ev ve mobilya ihtiyaçlarının değişmesi sonucu kullanımı oldukça azalmıştır.

Yöredeki kaynak kişilerle yapılan görüşmelerde örneklerin genelinin geleneksel yöntemler kullanılarak yapıldığı ve malzeme olarak doğal boyarmaddeler ile renklendirilmiş yün ipliklerle dokuma işlemi yapıldığı anlaşılmıştır. Son zamanlarda yapılan örneklerde ise şehir dışındaki iplik fabrikalarından temin edilen kimyasal boyalarla renklendirilmiş ipliklerin tercih edildiği görülmüştür. Halı yastıkların boyutu ende 45 cm - 65 cm iken boyda ortalama 74 cm - 100 cm aralığında değişkenlik göstermektedir. Halı yastıklar üzerinde yapılan incelemelerde kalite olarak dokumanın eninde 20-30 düğüm, boyda 30-36 düğüm atıldığı görülmektedir. Yöredeki örnekler desen ve kompozisyon bakımından özgün olsa da birim olarak kullanılan motifler yöreler arası kültürel etkileşimin birer sonucu olarak Anadolu’daki Kars, Ağrı, Iğdır, yörelerine ait örnekler ile benzerlik göstermektedir. Aynı zamanda Burdur, Malatya ve Adıyaman yörelerine ait bazı örnekler ile zemin kompozisyonlarında kullanılan motif özellikleri bakımından da benzerlik göstermektedir. Halı yastıklarda kompozisyon açısından geometrik motifler çoğunlukla kullanılmıştır. Bunun yanı sıra bazı dokuma örneklerinde stilize edilmiş bitkisel motiflere de yer verilmiştir. Halı yastıklarda “kirpi, akrep, ejderha, kurt izi-kurtağzı-canavar izi, kanca, yıldız” gibi geometrik formdaki motifler kullanılırken;

çeşitli kaynaklarda gecen ve yörede de aynı adlandırmayla bilinen “çiçekli göl, çengeli göl, kancalı göl” bitkisel formdaki motifler işlenmiştir. Göbek ya da zeminde kullanılan madalyonlar genellikle dörtgen, altıgen ve sekizgen yapıda işlenmiştir.

Hayvancılık bölgesi olan Ardahan yöresinde geçmiş dönemlerde devlet desteği ile yapılan dokumacılık faaliyetleri günümüzde yöre halkının ihtiyaçlarına karşılık vermediği için artık yapılmamaktadır. Halı yastık üretimi durmuş olsa da bölgede halen estetik bir obje olarak kullanıldığı ve değer gördüğü anlaşılmaktadır. Kültürel mirasımız olan dokuma sanatı içerisinde değerlendirdiğimiz halı yastıkların üretimini yeniden yapabilmek için git gide değişen teknoloji çağını ve modern dünya gerçeğini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Derin bir geçmişe sahip olan halı yastık dokumalarının; gelecek kuşaklara aktarılması, modern çağa uygun yeni tasarımlarda kendine yer bulması için belgelenmesine yönelik yapılan alan araştırmalarının önemli olduğu düşünülmektedir. Bölgenin turistik açıdan oldukça zengin bir konuma sahip olmasından ötürü, yapılan dokumaların bölgeyi ziyaret eden turistler için özel eşya olarak da üretilerek, ziyaretçilere pazarlanması hem dokumacılara ek gelir, hem de geleneksel kültürümüzün tanıtılması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda dokuma faaliyetlerinin sürdürülebilmesi açısından belediyeler, üniversiteler, yerel yönetimler gibi kamu kurum ve kuruluşlarının, profesyonel işletmeler, kaliteli ve verimli dokuma atölyeleri ve bunlara bağlı olarak dokuma kurslarının açılması özellikle köydeki dokuma bilen genç nüfusa yönelik iş imkânı sağlayacaktır. Böylelikle unutulmaya yüz tutmuş dokumacılığın tekrardan canlanmasına zemin hazırlanabilir. Aksi takdirde, Türk kültürünün önemli değerlerinden birini oluşturan halı yastıklar unutulmaya ve yok olmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Azizi, Ş. ve Karavar, G. (2022). Muş Malazgirt yöresi halı yastıkları. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 124 (124), 255-261. <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.54831>
- Elver, H. ve Soysaldı, A. (2021). Kars ili Arpaçay ilçesi Koç Köyü halı yastıkları. *Arış Dergisi*, 73 (18), 75-84. <https://doi.org/10.34242/akmbaris.2021.149>
- Erbek, M. (2002). Çatalhöyük'ten bugüne Anadolu motifleri. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ergüder, A. (2009). *Kars yöresi düz dokumaları* (Yayın No.253934) (Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi). Yök Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Kabalıcı, O. (2022). *Elbistan halıları ve özgün halı tasarımları* (Yayın No. 751159) (Sanatta yeterlik tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.). Yök Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Kaplanoğlu, M. (2010). *Ardahan yöresi düz dokumaları* (Yayın No. 263859) (Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi). Yök Ulusal Tez Merkezi.
- Kılıç, U. (2019). *Kars, Ardahan, Iğdır'daki (merkez ve ilçeler) Türk-İslam dönemi mimari eserleri* (Yayın No. 546317) (Yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi). Yök Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Kılıçarslan, H. (2017). Malatya İli Darende İlçesi Gökderen Köyünde Kullanılan Yastık Halı Dokumalar, *İdil Dergisi*, 6 (35), s.2131. <https://www.idildergisi.com/makale/pdf/1500877448.pdf>
- Çetin, Y. ve Karta, R. (2017). Yöre Özellikleri İle Iğdır Halı Yastıkları, *International Journal of Social Science*, 60, s. 304. <https://jasstudies.com/DergiTamDetay.aspx?ID=7295>
- Cabar, G. ve Can, M. (2023). Ardahan İli Çıldır İlçesi Halı Motifleri Üzerine Bir Araştırma, *Folklor Akademi Dergisi*, 6 (3), s.1421. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3469302>
- Er, B. (2019). Sivas İli Zara İlçesi Becekli Köyü Halı Yastıkları, *Social Sciences Studies Journal*, 5 (31), s. 1111. https://sssjournal.com/files/sssjournal/267056067_2_5-31.ID1301_Er_1100-1114.pdf
- Gülnar, B. (2017). *Burdur Müzesi'nde Bulunan Halılar, Heybeler ve Yastık Yüzleri*, (Yayın No. 472117) (Yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi). Yök Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Ergün Yıldırım, E. ve Gürcüm, B.H. (2020). Adıyaman İlinde Kullanılan Halı Yastıkların Renk, Motif ve Kompozisyon Özellikleri, *İdil Dergisi*, 75, s.1753. <https://www.idildergisi.com/makale/pdf/1598348971.pdf>
- Songül Aral, S. (2013). Malatya Halı Yastıkları, *Arış Dergisi*, 9 (4), s. 7. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/661226>
- Konukçu, E. (1999). *Ardahan tarihi*. Ardahan Valiliği Kültür Yayınları.
- Ölçer, N. (1988). *Türk ve İslam eserleri müzesi kilimler*. Eren Yayıncılık.
- Parlak, T. (2002). *Oltu ve köylerinde Bardız kilimciliği*. Özel Baskı.
- Yarmacı, H. (2010). *Ağrı İli Doğubeyazıt İlçesi El Dokuması Halı Geleneği* (Yayın No.279513), (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi). Yök Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Yusuf Çetin, Y. (2010). Ağrı Yöresi Halı Yastıkları, Sanat Dergisi, 17, s. 69. <https://dergi-park.org.tr/tr/download/article-file/29007>

Yasubuğa, E. ve Özdemir, K.E. (2023, Ekim 20-23). *Ardahan'ın Çıldır İlçesi, Âşık Şenlik Köyü heybe ve kilim dokumaları (kongre tam metin özeti)*. INCSOS VIII. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Tekirdağ: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi. <https://incsostekirdag.nku.edu.tr/>

Yıldırım, E. ve Gürcüm, H. B. (2020). Adıyaman İlinde Kullanılan Halı Yastıkların Renk, Motif ve Kompozisyon Özellikleri, İdil Dergisi, 75, s.1753. <https://www.idildergisi.com/makale/pdf/1598348971.pdf>

İnternet Kaynakları

Şekil 1: Ardahan İl Sınırını Gösteren Harita [http 1: www.ardahanvakfi.org/koyler/](http://www.ardahanvakfi.org/koyler/), Erişim tarihi: (10.03.2025)

Görsel Kaynakça

Fotoğraf 1., 2., 27., Halı yastık, Kişisel Arşiv, Yücel ALTUNDAŞ, Gölbelen (Urta) Köyü, Çıldır, Ardahan, 14.05.2023

Fotoğraf 6., 7., 16., 21., Halı Yastık, Kişisel Arşiv, Perihan DURAK, Merkez, Ardahan, 29.06.2023

Fotoğraf 12. Halı Yastık, Kişisel Arşiv, Kiraz AKBULUT, Binbaşak (Goguba) Köyü, Merkez, Ardahan, 11.07.2023

Fotoğraf 13. Halı Yastık, Kişisel Arşiv, Gürsel AKBULUT, Binbaşak (Goguba) Köyü, Merkez, Ardahan, 11.07.2023

Fotoğraf 15. Halı Yastık, Kişisel Arşiv, Şamil GÜNGÖR, Binbaşak (Goguba) Köyü, Merkez, Ardahan, 11.07.2023

Fotoğraf 20. Halı Yastık, Kişisel Arşiv, Hasan Ali GÜNDOĞDU, Âşık Şenlik (Suhara) Köyü, Çıldır, Ardahan, 14.05.2023.

Fotoğraf 29. Halı Yastık, Kişisel Arşiv, Mahir AYDEMİR, Hanak, Ardahan, 10.05.2024.